

DOCENTEN EN LEERLINGEN OVER HET NIEUWE PROGRAMMA MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN

WAT VINDEN ZE ERVAN?

Een volledig vernieuwd examenprogramma: als dat maar goed gaat. Dat dachten veel docenten toen in 2017 het nieuwe programma maatschappijwetenschappen een feit was. Docenten hielden hun adem in en moesten wennen aan de nieuwe structuur van concepten en contexten. Is het vak aantrekkelijker geworden en heeft het meer om het lijf dan voorheen? Kunnen de meeste docenten er mee uit de voeten en wat vinden de leerlingen zelf eigenlijk?

HAN NOORDINK

Vanaf 2018 deed SLO (Nationaal expertisecentrum curriculumontwikkeling) onderzoek onder docenten en leerlingen naar hun ervaringen rondom het nieuwe programma maatschappijwetenschappen. Dat programma had een complete metamorfose ondergaan en is opgebouwd rondom de concept-contextbenadering: een aantal concepten uit de sociologie en politicologie vormt het denkgereedschap dat op allerlei maatschappelijke contexten kan worden toegepast. Heeft het programma gebracht wat het beoogde, namelijk dat leerlingen op deze wijze de soms complexe maatschappelijke ontwikkelingen en issues zouden kunnen duiden, en zijn leerlingen dankzij dit programma beter voorbereid op een sociale studierichting in het hoger onderwijs? In totaal vulden 99 docenten maatschappijwetenschappen en 591 leerlingen uit de examenjaren havo-5 en vwo-6 het afgelopen voorjaar een vragenlijst in. Dat gebeurde eerder in 2018, onder docenten en leerlingen van havo-4 en vwo-4, en in 2019, alleen onder docenten. Het volledige rapport is inmiddels beschikbaar op de website van SLO.¹

TEVREDENHEID DOCENTEN

Om maar met de deur in huis te vallen: de meeste docenten zijn tevreden over het programma. Opvallend daarbij is dat havodocenten duidelijk meer tevreden zijn dan vwo-docenten. Dit is opvallend omdat verderop is te lezen dat het programma en de concepten voor de havo in tijd en wat betreft niveau toch wat kritischer worden beoordeeld. Docenten vinden in het algemeen dat het programma de leerlingen een goede voorbereiding op een vervolgstudie is. Iets meer dan de helft vindt de concept-contextbenadering een stevig fundament voor het vak. Ook vinden ze dat het werken met hoofd- en kernconcepten de leerlingen helpt verbanden te leggen tussen structuren, processen en vraagstukken van de samenleving. Vwo-docenten vinden in meerderheid dat de sociaalwetenschappelijke paradigma's een relevante aanvulling zijn voor het vwo-programma. Iets meer dan de helft van de docenten geeft aan dat het verschil tussen de havo en het vwo goed is. Een derde vindt dit verschil te klein. Vwo-docenten vinden dat het programma voldoende tot goed aansluit bij de leerling, een vijfde van de havodocenten vindt dat dit echter onvoldoende het geval is. Het ontbreekt nog aan goed lesmateriaal, vinden de meeste docenten.

hebben moeite met de omschrijvingen van die concepten. Ze zijn vaak te abstract of te lang, zo vindt een deel van de docenten. Naar hun mening hikken de leerlingen ook aan tegen de te abstracte concept-contextbenadering.

6 WE BEREIKEN NU NIET WAT WE WILLEN BEREIKEN, OMDAT DE KERNCONCEPTEN TE MOEILIJK ZIJN OMSCHREVEN. HET PROGRAMMA VIND IK ZELF WEL HEEL LEUK. IK HAD GRAAG ZELF DIT PROGRAMMA WILLEN VOLGEN ALS LEERLING. | HAVODOCENT 9

PROGRAMMA EN DOMEINEN

Docenten ervaren het programma niet als overladen. Ze geven meestal aan dat het in de beschikbare leerjaren past. Zoals te verwachten viel, is dat sterker het geval in het vwo dan in de havo.

Docenten zijn over het algemeen tevreden over de domeinen: bij de havo met name de domeinen *C Maatschappelijke verschillen* en *D Veiligheid*, bij het vwo met name de domeinen *C Machtsverhoudingen in de wereld*, *F en G Analyse van een sociale/politieke actualiteit*.

Er zijn echter ook docenten die naar het vorige programma hunkeren; ze missen de vertrouwde thema's criminaliteit en rechtsstaat, massamedia en politieke besluitvorming. Er is relatief veel behoefte aan nascholing. Vooral in het ontwikkelen van toetsvragen en in de sociaalwetenschappelijke paradigma's (vwo). Ook worden de analysevaardigheden genoemd.

6 IK ZIE NA DRIE JAAR IN WELKE VOORDELEN DIT NIEUWE PROGRAMMA HEEFT, ONDANKS DAT IK ENORM MOEST WENNEN. OPDRACHTEN VAN LEERLINGEN ZIJN VAN EEN VEEL HOGER NIVEAU! | HAVO/VWO-DOCENT 9

LASTIG VOOR HAVOLEERLINGEN

Docenten zijn niet onverdeeld gelukkig met de kernconcepten. Over het algemeen is men wel tevreden met de keuze daarvan (op het vwo meer dan op de havo), maar met name de (minder taalvaardige) havoleerlingen

6 HET VAK MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN IS EEN FANTASTISCH VAK: INZICHT IN SAMENLEVING EN VERHOUDINGEN. HET ZORGT ERVOOR DAT JE JE DIRECTE OMGEVING EN ANDERE OMGEVINGEN BETER BEGRIJPT EN ER DUS VEEL MEER POSITIEF BIJ BETROKKEN RAAKT. 9 - VWO-LEERLING

LEUK, BELANGRIJK, INTERESSANT

Leerlingen uit het examenjaar (tweede lichting havo; eerste lichting vwo) zijn het in ruime meerderheid met elkaar eens: maatschappijwetenschappen is best een leuk en interessant vak, maar twee derde vindt het ook een moeilijk vak. Havo-leerlingen vinden dat meer dan vwo-leerlingen. Op de vraag of het vak meer moeite kost dan andere vakken zijn de meningen verdeeld. De meeste leerlingen vinden maatschappijwetenschappen een belangrijk vak: wat zij leren is buiten school goed te gebruiken en de wereld en actuele ontwikkelingen zijn beter te begrijpen. Leerlingen voelen zich niet per se meer betrokken bij de samenleving door het vak. Maatschappijwetenschappen wordt gezien als een leervak, maar ook als een vak waar je leert argumenteren en onderzoeken. Veel leerlingen kiezen het vak omdat het interessant is en goed in het profiel past - een minderheid vanwege de vervolgopleiding.

6 IK VOND DE DEFINITIES VAN DE HOOFD- EN KERNCONCEPTEN VAAK ERG ABSTRACT. HET IS DAN OOK MEER STAMPEN, IN PLAATS VAN DENKEN. 9 - HAVOLEERLING

TE DOEN, MAAR STAMPEN

De meeste leerlingen zien wel in dat de concepten goed te gebruiken zijn om maatschappelijke vraagstukken te onderzoeken. Zo was het programma ook bedoeld. Ze vinden de definities goed te begrijpen en het werken met concepten goed te doen. Beduidend minder havo-leerlingen (de helft) dan vwo-leerlingen (bijna driekwart) vindt de definities goed aan te leren. Is het oordeel van de leerlingen in dit opzicht dan milder dan dat van de docenten? Niet helemaal. Op het eind van de vragenlijst konden leerlingen nog hun reactie kwijt. Relatief veel leerlingen nemen hier de moeite om in eigen bewoordingen aan te geven dat ze ontevreden zijn over met name de definities van de hoofd- en kernconcepten. De term *stampen* komt regelmatig voorbij.

CONTEXTEN

Zowel havo- als vwo-leerlingen vinden de actualiteit (de domeinen F en G) het meest interessant. Van de vier (overige) contexten vinden de havo-leerlingen (zoals docenten ook aangeven) *Maatschappelijke verschillen* het meest interessant; de context bij *Verandering* vinden ze het minst interessant. Wellicht omdat hier in de vragenlijst geen concrete context bij is genoemd; scholen kunnen hier immers hun eigen context kiezen. Ze typeren deze context ook als de moeilijkste.

De meeste interesse van de vwo-leerlingen gaat uit naar de contexten *De moderne westerse samenleving* en *Machtsverhoudingen*; het minst naar *Natievorming en de rol van de staat*. Deze context wordt ook het moeilijkst gevonden. Opvallend is dat geen van de overige contexten overwegend moeilijk wordt gevonden.

Fijn om te horen dat leerlingen over het algemeen vinden dat ze door de docent goed op het schoolexamen en het centraal examen zijn voorbereid. Ze weten ook welk soort vragen ze kunnen verwachten.

HOE VERDER?

Laat het onderzoek zien dat er op termijn veel veranderingen in het programma nodig zijn? Nog niet direct. Het gaat om de eerste prille ervaringen met een programma dat fundamenteel is vernieuwd. De meeste leerlingen zien het vak zitten en zijn er tevreden over. Ze vinden dat de concepten - hoe moeilijk en abstract soms - goed zijn te gebruiken om de samenleving te begrijpen. Het verschil tussen het havo- en vwo-programma is in de keuze en invulling van de contexten herkenbaar. In dit opzicht is maatschappijwetenschappen een lichtend voorbeeld voor andere vakken waarbij de differentiatie veel minder uit de verf is gekomen. In het kader van Curriculum.nu zullen over enkele jaren de examenprogramma's van alle vakken in de bovenbouw worden herzien. De bevindingen van dit onderzoek zullen dan zeker worden meegenomen. ♦

Noot

1. Het hele rapport leest u op de website van SLO: www.slo.nl/curriculumevaluatie.

Han Noordink is verbonden aan SLO, Nationaal expertisecentrum curriculum-ontwikkeling, in Amersfoort.

Wist u dat...

... het CDA het grootste aantal Tweede Kamerzetels ooit behaalde? Zowel in 1986 als in 1989 gingen er 54 zetels naar het CDA.

... het gemiddeld opleidingsniveau van nieuw verkozen Kamerleden al decennialang stijgt? In 2015 lag het percentage hoogopgeleide in de Tweede Kamer zelfs op 96 procent.

... het aantal te verdelen Tweede Kamerzetels op 6 november 1956 werd verhoogd van 100 naar 150 zetels?

... de kiesgerechtigde leeftijd sinds 1972 op 18 jaar is gesteld. Voor die tijd hadden burgers kiesrecht vanaf 21 jaar.